

KOLLAND

EEN MYCOLOGISCH ONDERSCHAT UTRECHTS KLEIBOS

Theo Reijnders

Asenweg 6, 3956 TX Leersum

Reijnders, T. 2007. Kolland – a mycologically underestimated estate in Utrecht. *Coolia* 50(2): 57–60.

This paper presents a short account of the larger fungi of the Kolland estate, a deciduous forest on river clay in the province of Utrecht. Three tables illustrate the increase in the number of species with time.

Het landgoed “Kolland” is een op rivierklei gelegen loofhoutbos, gelegen tegen de uiterwaarden van de Lek in de gemeente Leersum. Het bos bestaat nog voor een belangrijk deel uit essenhakhout, veelal in een karakteristieke vorm met zware oude stobben en gelegen op door slootjes gescheiden smalle percelen. Dit bostype is vooral vermaard door het rijkelijk voorkomen van zeldzame epifytische blad- en levermossen. Daarnaast zijn er bospercelen met opgaande eiken, die zijn opgegroeid uit het vroegere eikenhakhout.

Oude opgaande bomen zijn verder beperkt tot enige eikenlanen en enkele rijen populieren. Door de natte ligging en de bedrijfsmatige inrichting van het landgoed zijn er geen beuken of naaldhoutsoorten aangeplant. In de struiklaag nemen Meidoorn en Sleedoorn spontaan ruime plaatsen in, terwijl Zwarte els en Grauwe wilg hier en daar langs de slootkanten zijn opgeschoten. Deze samenstelling van het bos verklaart de beperkingen voor een nog veelzijdiger ontwikkeling van de mycoflora. Van de bosflora is het voorjaarsaspect zeer opmerkelijk door de uitbundige bloei van de Bosanemoon.

Kleibospaddenstoelen

De mycoflora van Kolland wordt gekenmerkt door het voorkomen van een behoorlijk aantal ‘bijzondere’ soorten (Tabel 3). Daartoe zijn alle Rode Lijst soorten (29) gerekend (waaronder ook een deel van de kleibosspecifieke soorten valt) en 18 specifieke kleibossoorten, die niet alle op de Rode Lijst staan. De kleibosgroep wordt vooral aangetroffen in de bermen van de lange hoofdlaan. Het bevestigt de ondervinding dat de bedreigde kleibossoorten zich vooral kunnen handhaven in oude lanen met gunstige standplaatsfactoren als lichthoeveelheid en minerale aard van de bodem, dus zonder dikke laag bladstrooisel. In beginsel moeten de lanen ook gelegen zijn op de lichtere kalkhoudende rivierkleigronden, wil de groep warmteminnende kleibossoorten optimaal aanwezig kunnen zijn.

Een zwaartepunt in de verspreiding van die kleibossoorten valt in de provincie Utrecht langs de stroomdalen van de Rijn, Kromme Rijn, Oude Rijn en Utrechtse Vecht, die van oudsher geliefde plaatsen waren voor het vestigen van landgoederen. Door de in een reeks van jaren uitgevoerde inventarisaties is de mycoflora van de bossen en lanen op deze rivierkleigronden uitermate goed bekend. Het eerste deel van een serie artikelen over “kleibospaddenstoelen” verscheen al in 1994 (Veerkamp *et al.*, 1994), spoedig gevolgd door een tweede deel (Keizer *et al.*, 1995). In het derde artikel zijn alle gegevens uit de databank met betrekking op de paddenstoelen van de kleiboslanen verwerkt tot en met 1995 (van den Dool *et al.*, 1997).

De inventarisatie van paddenstoelen op Kolland

Dit onderzoek is net te laat op gang gekomen om de eerste resultaten daarvan alle op te kunnen nemen in de databank die de basisgegevens leverde voor de bovengenoemde serie van drie artikelen over de Utrechtse kleibossen. Wel zijn de gegevens van de paddenstoelen van de nabij gelegen kleiboslanen van de landgoederen Zuylestein en Lievendaal er in verwerkt. De toen van Kolland ingevoerde gegevens voldeden nog niet aan de minimaal gestelde eisen om het landgoed als belangrijke kleiboslaan aan te merken.

Door de resultaten van het onderzoek te verdelen over vier perioden, wordt een beeld gegeven van de voortgang in de lopende inventarisatie (tabellen 1 t/m 3). In navolging van de gepubliceerde lijst van de Utrechtse kleiboslanen (van den Dool *et al.*, 1997) zijn in tabel 3 alleen de vondsten van bijzondere soorten opgenomen, met vermelding van de verdeling daarvan over de vier tijdvakken. In het eerste tijdvak betreft het selectieve rapportages met een hoog percentage bijzondere soorten, waarvan de meeste soorten nadien niet meer zijn gesignaleerd. In het tweede tijdvak (1995) komt de uitbreiding van de soortenlijst vooral te staan op rekening van de NMV-excursie naar Zuylestein en Kolland. In de volgende twee tijdvakken zijn veel gegevens toegevoegd door de provinciale excursies van de Utrechtse Kleiboswerkgroep. De drie opmerkelijkste nieuwe vondsten uit 2003 en 2004 betroffen *Boletus (Xerocomus) moravicus* (Viltige boleet), *Boletus queletii* (Gladstelige heksenboleet) en *Tricholoma acerbum* (Krulzoomridderzwam). *Boletus moravicus* is een voor Nederland nieuwe soort, die zowel in 2003 als 2004 met enkele exemplaren is aangetroffen. Materiaal hiervan is opgenomen in de collectie van het Rijksherbarium. Een goede foto van *Boletus moravicus* komt voor in het paddenstoelenboek van R. Phillips (1981) onder het synoniem *Boletus leonis*. Naar aanleiding van een recente vondst in België is een artikel verschenen met een volledige beschrijving van de soort (van de Kerckhove, 2001). Waarschijnlijk is er ook een niet meer controleerbare oudere vondst door mij gedaan, die toen als *Boletus (Xerocomus)* cf. *leonis* is genoteerd. Het versterkt de verwachting dat deze soort vaste voet heeft verworven op Kolland.

Literatuur

- van den Dool, E., Veerkamp, M.T. & Keizer, P. J. 1997. Kleibospaddestoelen III. Utrechtse kleiboslanen – bijzondere soorten, vroeger en nu. *Coolia* 40: 73–133.
- Keizer, P.J., van den Dool, E., & Veerkamp, M.T. 1995. Kleibospaddestoelen II. Utrechtse kleiboslanen – verspreiding, oecologie en waardering. *Coolia* 38: 54–68.
- van de Kerckhove, O. 2001. Een boleet met geschiedenis: *Boletus moravicus*. *Meded. Antwerpse Mycol. Kring* 2001: 71–81.
- Phillips, R. 1981. Paddestoelen en schimmels van West-Europa. Spectrum.
- Veerkamp, M.T., Keizer, P.J. & van den Dool, E. 1994. Kleibospaddestoelen I. Geografische verspreiding. *Coolia* 37: 136–145.

De vier tijdvakken (cumulatief)	'87	'87	'87	'87
	'94	'95	'02	'04
aantal parasitaire soorten	2	5	6	9
aantal saprotrofe soorten	31	65	75	93
aantal mycorrhizavormende soorten	23	55	71	90
totaal aantal soorten	56	125	152	192
aantal bijzondere soorten	12	19	29	36
aantal kleibosspecifieke soorten daarvan	6	11	16	18
aantal Rode-Lijstsoorten daarvan	10	14	24	29

40	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
38	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	FR	.
36	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
34	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
32	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	LB
30	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
28	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
26	.	.	.	.	.	.	.	.	.	Br	.	.
24	.	.	.	.	.	.	.	.	Ov	.	.	.
22	.	.	.	.	.	Bl	.	.	.	.	.	.
20	.	.	.	Ti	.	.	.	Ha	.	.	.	.
18	.	.	.	.	.	.	.	.	K4	.	.	.
16	.	.	.	.	.	La	K3	.	.	.	.	.
14	.	.	.	.	Rij	.	.	.	Sb	.	.	.
12	.	.	.	Li	Sl	.	.	.	.	.	.	.
10	.	Be	K2	Ni	.	.	.	.	.	.	.	.
8	.	Ld	Ho	.	.	.	Gr	.	.	.	.	.
6	.	K1	.	Sa	.	.	.	.	.	.	.	.
4	Ma	.	.	Bo	Zu	.	.	.	.	.	.	.
2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
0	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	110	120

Tabel 2. Plaatsing van landgoed Kolland (K1-K4) in vier tijdvakken, ten opzichte van een 21-tal andere Utrechtse kleibossen. De rangschikking is gebaseerd op het aantal kleibos-specifieke soorten (verticaal) en het aantal mycorrhizasoorten (horizontaal). Naar gegevens uit van den Dool et al. (1997). Legenda:

Br Beatrixpark, Lunetten	Ho Honswijk	Ov Overholland
Bl Beukenlaan waterzuivering	LB Laan v. Beverweerd	Rij Rijnwijck
Bo Bovenwijkerweg	La Langbroekerdijk	Sa Sandenburgerlaan
Br Broekweg	Ld Lievendaal	Sb Sterkenburg
FR Fort Rhijnauwen	Li Linschoten	Sl Sterkenburgerlaan
Gr Groenesteyn	Ma Maliebaan & -singel	Ti Tiendweg
Ha Hardenbroek	Ni Nienhof	Zu Zuylestein

← **Tabel 1** (onderaan vorige pagina). Aantallen gevonden soorten in vier tijdvakken (cumulatief), verdeeld over specifieke groepen.

Tijdvakken		'87 '94	'95	'98 02	'03 '04
Kleibossoorten, tevens Rode-Lijstsoorten					
m	<i>Amanita franchetii</i>	Geelwratte amaniet		x	x
m	<i>Aureoboletus gentilis</i>	Kersrode boleet		x	x
m	<i>Boletus impolitus</i>	Goudporieboleet		x	x
m	<i>Boletus luridus</i>	Netstelige heksenboleet		x	
m	<i>Boletus queletii</i>	Gladstelige heksenboleet			x
m	<i>Boletus radicans</i>	Wortelende boleet	x	x	x
m	<i>Cortinarius damascenus</i>		x		
m	<i>Russula heterophylla</i>	Vorkplaatrussula	x		
m	<i>Russula pseudointegra</i>	Kleibosrussula	x	x	
m	<i>Russula rutila</i>	Rode geelplaatrussula		x	
m	<i>Tricholoma sejunctum</i>	Streephoedridderzwam		x	
m	<i>Tricholoma ustaloides</i>	Valse beukeridderzwam		x	x
Kleibossoorten, maar geen Rode-Lijstsoorten					
m	<i>Boletus porosporus</i>	Sombere fluweelboleet			x
m	<i>Lactarius controversus</i>	Populiermelkzwam	x	x	x
m	<i>Russula luteotacta</i>	Geelvlekkende russula		x	
m	<i>Russula persicina</i>	Kruipwilgrussula	x		
m	<i>Tricholoma argyraceum</i>	Zilveren ridderzwam		x	
m	<i>Tricholoma populinum</i>	Populieridderzwam		x	x
Rode-Lijstsoorten, maar geen specifieke kleibossoorten					
s	<i>Asterophora lycoperdoides</i>	Poederzwamgast		x	x
m	<i>Boletus (Xerocomus) moravicus</i>				x
s	<i>Clitocybe foetens</i>	Stinkende trechterzwam	x		
s	<i>Delicatula integrella</i>	Plooiplaatzwammetje		x	
p	<i>Dumontinia tuberosa</i>	Anemonebekerzwam	x		
s	<i>Entoloma byssisedum</i>	Schelpsatijnzwam	x		
s	<i>Entoloma cephalotrichum</i>	Hagelwitte satijnzwam	x		
s	<i>Entoloma sinuatum</i>	Giftige satijnzwam			x
m	<i>Hydnum repandum</i>	Gele stekelzwam		x	x
m	<i>Inocybe langei</i>	Grijsplaatvezelkop	x		
m	<i>Lactarius azonites</i>	Bleke fluweelmelkzwam			x
m	<i>Lactarius vellereus</i>	Schaapje		x	x
s	<i>Otidea onotica</i>	Gewoon varkensoor		x	x
s	<i>Pholiota lucifera</i>	Fijnschubbige bundelzwam		x	
m	<i>Russula risigalina</i>	Abrikozenrussula		x	x
m	<i>Russula virescens</i>	Ruwe russula			x
m	<i>Tricholoma acerbum</i>	Krulzoomridderzwam			x
m	<i>Tricholoma saponaceum</i>	Zeepzwam	x		

Tabel 3. Lijst van de in de vier tijdvakken (Tabel 1) op Kolland gevonden bijzondere soorten.
m = mycorrhizavormend, *p* = parasitair, *s* = saprotroof.

Plaat 1. De kleibosrussula (*Russula pseudointegra*), één van de typische kleibospaddenstoelen van Kolland. (Foto: Emma van den Dool)

Plaat 2. *Russula flavispora*, in een beukenbos bij Siesbach, Rheinland-Pfalz, D. (Foto: Jaap Wisman)

